

การผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร จังหวัดพัทลุง

Indigenous Vegetable Production and Consumption of Farmers in Changwat Phatthalung

สุภาพร หนูสิงห์* และจิตพกา ธนปัญญาธิราชวงศ์
Supaporn Noosing* and Jitpaka Tanapanyaratchawong

ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Abstract

This research is aimed at studying the number of indigenous vegetables grown by local farmers in the southern province of Phatthalung as well as their knowledge on its consumption. It is also to study the relation between the elemental factors and some others regarding the economy, distribution and information acquisition. Said relation includes that of health of the farmers themselves and the number of indigenous vegetables grown by them. The targeted samples used in this research is farmers in Phatthalung. They were divided into two groups, namely those 131 farmers from Panang-tung sub-district of Khuan-khanon district and another group, 114 farmers, from Ban-Na sub-district of Sri-nakarin district. In total there are 245 farmers collaborating in this research. A series of questionnaire is applied as a principal tool for information and data collecting. Percentage, average figure, standard deviation, range and Chi-square are used for statistical analysis. According to the study, it is found that the local farmers possess a small number of indigenous vegetables and their know-how on farming is quite low. Based on the testing hypothesis previously suggested, the findings show that sex, education level, excursion trips, and interests in grouping indigenous vegetables for commercial purposes are related with the number of the vegetables grown in the areas. The findings also indicates that education level, information sources and health-care are related with the knowledge on the consumption of indigenous vegetables, statistically shown at 0.05.

Keywords: Indigenous Vegetable; Production; Consumption; Changwat Phatthalung; Farmers

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกและความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐาน เศรษฐกิจ การขาย การรับรู้ข่าวสารการรวมกลุ่มและสุขภาพของเกษตรกรกับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกและความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรจังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ผลิตและบริโภคผักพื้นบ้าน ในจังหวัดพัทลุง จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรตำบลนางตุง อำเภอควนขนุน จำนวน 131 ราย และเกษตรกรตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จำนวน 114 ราย รวมทั้งสิ้น 245 ราย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าพิสัย และค่าไค-สแควร์ ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้าน

* ผู้เขียนที่ให้การติดต่อ

E-mail address: sapor-9000@hotmail.com

ที่ปลูก และมีความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านอยู่ในระดับน้อยและจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ ระดับการศึกษา การไปทัศนศึกษา และความสนใจรวมกลุ่มขายผักพื้นบ้าน มีความสัมพันธ์กับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูก และระดับการศึกษา แหล่งข้อมูลข่าวสาร และการดูแลสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

บทนำ

ป่า ต้นไม้ พืชผักต่าง ๆ เป็นสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์สามารถดำรงชีวิตประจำวันอยู่ได้ด้วยการเก็บพืชผักที่ขึ้นตามธรรมชาติมาเป็นอาหารมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ อย่างเช่น มันฝรั่ง มันสำปะหลัง รากบัว หัวไชเท้า กะหล่ำปลี หัวหอม กระเทียม ฯลฯ (นันทนิตย์ อนุศาสนะนันท์, 2552) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชผักและไม้ผลซึ่งเป็นแหล่งอาหารและยารักษาโรคที่สำคัญสำหรับมนุษย์ ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมชนิดของพืชผักที่มนุษย์ใช้รับประทานก็ถูกลดความสำคัญลงอย่างมากถึงแม้ว่าจำนวนผักพื้นบ้านหรือผักท้องถิ่นจะยังมีอยู่ไม่น้อยก็ตาม อันเป็นผลเนื่องจากการกาลเวลาเปลี่ยนไป รวมถึงสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าที่ลดจำนวนลงไปอย่างมากล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ความหลากหลายของผักพื้นบ้านมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันเยาวชนสมัยใหม่ไม่ค่อยจะให้ความสนใจในการศึกษาถึงประโยชน์และคุณค่าของผักพื้นบ้านที่ล้วนมีผลดีต่อร่างกายมากมายและหาทานได้ง่าย สามารถใช้เป็นยารักษาโรคที่ไม่มีผลข้างเคียงหรือถ้าจะมีก็น้อยมาก อีกทั้งยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้ให้กับบางพื้นที่ได้อีกด้วย โดยเฉพาะภาคใต้ของประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าฝนเขตร้อน เป็นถิ่นกำเนิดและแหล่งพันธุกรรมพืชเขตร้อนที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีพืชประเภทผักและไม้ผลทั้งที่เป็นพืชป่า พืชพื้นเมือง และพืชปลูกหลากหลายชนิด ซึ่งพืชเหล่านี้มีบทบาทต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน ในขณะเดียวกันภัยคุกคามทั้งที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และภัยธรรมชาติล้วนส่งผลกระทบต่อพันธุ์พืชผักในทุกท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ส่งผลทำให้ผักพื้นบ้านและไม้ผลพื้นเมืองภาคใต้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งบางชนิดใกล้สูญพันธุ์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์ผักพื้นบ้านและไม้ผลพื้นเมืองภาคใต้เอาไว้ไม่ให้สูญหาย คณะทรัพยากรธรรมชาติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ตระหนักถึงปัญหาและบทบาทดังกล่าว จึงได้มีโครงการรวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์ผักพื้นบ้านและไม้ผลพื้นเมืองภาคใต้ภายใต้แผนแม่บทโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไว้ที่สถานีวิจัยคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ซึ่งมีทั้งผักพื้นบ้านและไม้ผลพื้นเมืองภาคใต้ ที่เป็นพืชตระกูลเด่น และเป็นเอกลักษณ์สำคัญ ได้แก่ สกุดสะตอ สกุดเนียง สกุดหยี สกุดมั่งคุด สกุดล้างแฆ สกุดมะม่วง สกุดล้างสาต เป็นต้น (ภาณุพิทักษ์เผ่า, 2550)

ข้อมูลข้อเท็จจริงเหล่านี้ได้เน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ไว้ซึ่งผักพื้นบ้านที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยคุณประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างหาที่เปรียบมิได้ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงการผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรจังหวัดพัทลุงว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรให้สังคมได้เล็งเห็นถึงการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขด้วยวิถีชีวิตแบบพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรจาก 2 ตำบล คือ ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน และตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์จังหวัดพัทลุง เนื่องจากทั้งสองพื้นที่นี้เป็นสถานที่ที่มีเกษตรกรผลิตผักพื้นบ้านและส่งจำหน่ายมากกว่าตำบลอื่น อีกทั้งเป็นแหล่งปลูกผักพื้นบ้านจำหน่ายให้กับโรงพยาบาลสงขลาและโรงพยาบาลหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาโดยตลอด ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าของการผลิตและบริโภคพืชผักพื้นบ้านของประเทศไทย และเพื่อที่จะนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

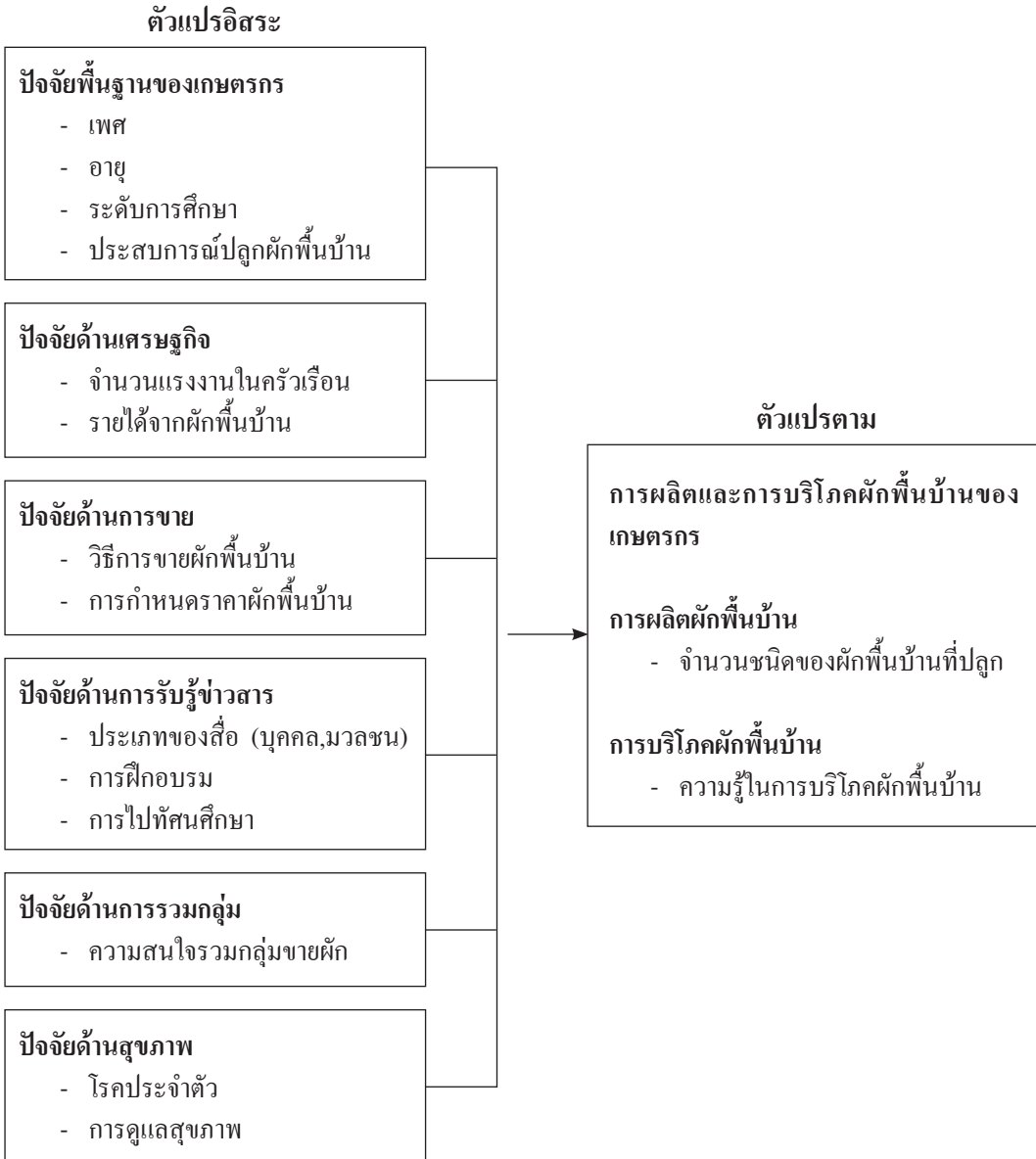
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกและความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรจังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐาน เศรษฐกิจ การขาย การรับรู้ข่าวสารการรวมกลุ่มและสุขภาพของเกษตรกรกับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกและความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำเอาผลการศึกษาทั้งหมดมาประยุกต์ให้เข้ากับประเด็นที่ต้องการวิจัย เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยตัวแปรอิสระได้แก่ ปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการขายปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารปัจจัยด้านการรวมกลุ่มและปัจจัยด้านสุขภาพของเกษตรกร กับตัวแปรตาม ได้แก่ การผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร รายละเอียดดังภาพที่ 1

กรอบแนวความคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐาน เศรษฐกิจ การขาย การรับรู้ข่าวสาร การรวมกลุ่มและสุขภาพของเกษตรกร กับการผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร

สมมติฐานการวิจัย

1) สมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับการผลิตผักพื้นบ้านของเกษตรกร

สมมติฐานข้อที่ 1: ปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกร ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ปลูกผักพื้นบ้านที่แตกต่างกัน น่าจะมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2: ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือนรายได้จากผักพื้นบ้านที่แตกต่างกัน น่าจะมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 3: ปัจจัยด้านการขาย ได้แก่ วิธีการขายผักพื้นบ้าน การกำหนดราคาผักพื้นบ้านที่แตกต่างกัน น่าจะมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 4: ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร ได้แก่ แหล่งข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรม และการไปทัศนศึกษาที่แตกต่างกัน น่าจะมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 5: ปัจจัยด้านการรวมกลุ่ม ได้แก่ ความสนใจรวมกลุ่มขายผักพื้นบ้านที่แตกต่างกัน น่าจะมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกไม่แตกต่างกัน

2) สมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร

สมมติฐานข้อที่ 6: ปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน น่าจะมีความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 7: ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร ได้แก่ แหล่งข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน น่าจะมีความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 8: ปัจจัยด้านสุขภาพ ได้แก่ โรคประจำตัว และการดูแลสุขภาพที่แตกต่างกัน น่าจะมีความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านไม่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ผลิตและบริโภคผักพื้นบ้าน ตำบลนางตุงอำเภอควนขนุน และเกษตรกรในตำบลบ้านนา อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ในปี พ.ศ. 2554 - 2555 มีจำนวนทั้งสิ้น 197 ราย และ 160 ราย ตามลำดับ ทำการคำนวณเพื่อหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane (1973: 727-728 อ้างถึงใน ชวิศา เหล่าธรรมยิ่งยง หนูคง, 2549, หน้า 199)

สูตรที่ใช้คำนวณหาขนาดตัวอย่างหากกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

N หมายถึง จำนวนประชากรทั้งหมด

e หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อนที่กำหนดไว้ที่ 0.05

เมื่อคำนวณข้างต้นได้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรตำบลพนาสูง จำนวน 131 ราย และเกษตรกรตำบลบ้านนา 114 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 245 ราย จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากประธานกรรมการที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และนำแบบสอบถามไปทดสอบกับเกษตรกรในตำบลพนาสูง และตำบลบ้านนา จังหวัดพัทลุงที่ไม่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัย จำนวน 30 ราย เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความถูกต้องของแบบสอบถาม หลังจากตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนจึงนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบไค-สแควร์

ผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐาน เศรษฐกิจ การขาย การรับรู้ข่าวสาร การรวมกลุ่ม และสุขภาพของเกษตรกร

จากการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52 ปี จบการศึกษาประถมศึกษาตอนต้น สามารถอ่านออกเขียนได้ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน ประกอบอาชีพหลัก คือ อาชีพเกษตรกรรม รายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 116,108 บาทต่อปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 60,000 บาทต่อปี รายได้จากผักพื้นบ้านเฉลี่ย 21,575 บาทต่อปี ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเองทั้งหมดเฉลี่ยคนละ 15 ไร่ เกษตรกรนำผักพื้นบ้านไปขายเองแต่กำหนดราคาขายผักพื้นบ้านไม่ได้ โดยส่วนใหญ่ปลูกผักพื้นบ้านริมรั้ว มีประสบการณ์ปลูกผักพื้นบ้านเฉลี่ย 16 ปี เกษตรกรรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตและบริโภคผักพื้นบ้านจากสื่อบุคคล ได้แก่ เพื่อนบ้าน ผู้นำในท้องถิ่น ส่วนสื่อมวลชนได้จากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ วิทยุ เอกสารเผยแพร่/แผ่นพับ ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่เคยสนใจหาความรู้เพิ่มเติมผักพื้นบ้าน ไม่เคยเข้าร่วมฝึกอบรมและไปทัศนศึกษาเกษตรกรเห็นด้วยกับการรวมกลุ่มขายผักพื้นบ้าน และสนใจเข้าร่วมการรวมกลุ่มขายผักพื้นบ้านส่วนใหญ่เกษตรกรไม่มีโรคประจำตัว เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยจะใช้ผักพื้นบ้านเป็นสมุนไพร/ยา ซึ่งเกษตรกรมีการดูแลสุขภาพดี

ชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรนิยมปลูก

ชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรนิยมปลูกมากที่สุด ได้แก่ ผักกูด สะตอ มะเขือตอ แผลลูกเนียง ผักหวาน ผักเหมียง หนุ่ย มะม่วงหิมพานต์ มันปู ยอดเตยุม มะอึก กระถิน ใผ่ลิ้มเล้ง ชะมวง พาโหม ลูกเหรียง กระโดน ทำมึง เนียงนก ผักหนาม จิก ลูกฉิ่ง อ้อดิบ ยอดชะเอม ผักกาดนกเขา ตำลึง และถั่วพูตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรนิยมปลูก

ลำดับ	ผักพื้นบ้านที่ปลูก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ผักกูด	232	94.69
2	ชะพลู	228	93.06
3	สะตอ	220	89.79
4	มะเขือตอแหล	215	87.75
5	ลูกเนียง	213	86.93
6	ผักหวาน	198	80.82
7	ผักเหมียง	180	73.47
8	หมูย	178	72.65
9	มะม่วงหิมพานต์	175	71.42
10	มันปู	173	70.61
11	ยอดเตียม	168	68.57
12	มะอึ๊ก	152	62.04
13	กระถิน	150	61.22
14	ไผ่ลั่นแล้ง	140	57.14
15	ชะมวง	136	55.51
16	พาโหม	131	53.47
17	ลูกเหรียง	120	48.98
18	กระโดน	98	40.00
19	ตำม้ง	87	35.51
20	เนียงนก	82	33.47
21	ผักหนาม	73	29.79
22	จิก	69	28.16
23	ลูกฉิ่ง	60	24.49
24	อ้อดิบ	50	20.41
25	ยอดแซะ	40	16.32
26	ผักกาดนกเขา	20	8.16
27	ตำลึง	18	7.34
28	ถั่วพู	10	4.08

จำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกของเกษตรกร

การศึกษาจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูก พบว่า เกษตรกรมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกน้อยที่สุด 5 ชนิด และมากที่สุด 23 ชนิด เมื่อนำมาคำนวณหาจำนวนชนิดผักพื้นบ้านเฉลี่ยเท่ากับ 14 ชนิด นำจำนวนชนิดผักพื้นบ้านเฉลี่ยมาทำการแบ่งกลุ่ม ปรากฏว่า เกษตรกรที่มีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกมากกว่าค่าเฉลี่ย (> 14 ชนิด) มีร้อยละ 47 เป็นเกษตรกรที่มีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกอยู่ในระดับสูงหรือระดับมาก ส่วนเกษตรกรที่มีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกน้อยกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย (≥ 14 ชนิด) มีร้อยละ 53 เป็นเกษตรกรที่มีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกอยู่ในระดับต่ำหรือระดับน้อย (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ระดับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูก

ระดับจำนวนชนิดผักพื้นบ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มาก (> 14 ชนิด)	114	46.53
น้อย (≥ 14 ชนิด)	131	53.47
$\bar{X} = 14.17$ ชนิด S.D = 4.86 ชนิด พิสัย = 5 - 23 ชนิด		

ชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรมีความรู้ในการบริโภค

1. ชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรมีความรู้ในการบริโภคด้านคุณค่าอาหาร (วิตามิน แร่ธาตุ และกากใยอาหาร)

1.1) ผักพื้นบ้านที่มีคุณค่าวิตามิน

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่มีคุณค่าวิตามิน ได้แก่ สะพลู ยอดสะเดา ผักกูด ผักหวาน มันปู บัวบก มะระจีนก ถั่วพู ผักเหมียง และยอดกระถินตามลำดับ

1.2) ผักพื้นบ้านที่มีคุณค่าแร่ธาตุอาหาร

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่มีคุณค่าแร่ธาตุอาหาร ได้แก่ ลูกเหรียง สะพลู มะเขือพวง สะตอ บัวบก ผักหวาน ผักกูด ผักเหมียง ยอดแค และยอดมะกอก ตามลำดับ

1.3) ผักพื้นบ้านที่ให้กากใยอาหารสูง

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่ให้กากใยอาหารสูง ได้แก่ มันปู หมุย บัวบก ถั่วพู ดอกสะเดา ใบขมิ้น เหลือก และผักเหมียง ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

2. ชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรมีความรู้ในการบริโภคด้านสมุนไพร/ยา (ตามรสชาติของผักพื้นบ้าน)

2.1) ผักพื้นบ้านที่มีรสขม

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่มีรสขม ได้แก่ สะเดา มะระจีนก ใบขมิ้น ดอกขี้เหล็กขี้เหล็กบ้าน บัวบก และหมุย ตามลำดับ

2.2) ผักพื้นบ้านที่มีรสเผ็ดร้อน

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่มีรสเผ็ดร้อน ได้แก่ ชะพลู โหระพา กระเพรา ตำมั่ง กระชาย และดาหลาตามลำดับ

2.3) ผักพื้นบ้านที่มีรสฝาด

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่มีรสฝาด ได้แก่ ยอดจิก ลูกจิงเนียงอ่อน กระโดน ยอดมะม่วงหิมพานต์ และมะเดื่อจิง ตามลำดับ

2.4) ผักพื้นบ้านที่มีรสมัน

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่มีรสมัน ได้แก่ สะตอ มันปู เหยียง กระถิน มันจีหนู จิกน้ำ และถั่วพู ตามลำดับ

2.5) ผักพื้นบ้านที่มีรสหวาน

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่มีรสหวาน ได้แก่ ยอดมะพร้าว ลูกตาล โตนด และฟักทอง ตามลำดับ

2.6) ผักพื้นบ้านที่มีรสเปรี้ยว

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่มีรสเปรี้ยว ได้แก่ ชะมวง ส้มแขก ยอดมะกอก ตะลิงปลิง มะมุด ยอดมะขาม และมะขามอ่อน ตามลำดับ

2.7) ผักพื้นบ้านที่มีรสจืด

เกษตรกรมีความรู้ในชนิดของผักพื้นบ้านที่มีรสจืด ได้แก่ น้ำเต้า ผักกรีน กระเจ็ด และ กู๋น ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรมีความรู้ในการบริโภค

ด้านคุณค่าอาหาร	ชื่อผักพื้นบ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
วิตามิน	ชะพลู	220	89.79
	ยอดสะเดา	210	85.71
	ผักกูด	198	80.82
	ผักหวาน	176	71.84
	มันปู	165	67.35
	บวบก	154	62.85
	มะระขี้นก	148	60.41
	ถั่วพู	139	56.73
	ผักเหมียง	121	49.38
	ยอดกระถิน	115	46.94

ตารางที่ 3 ชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรมีความรู้ในการบริโภค (ต่อ)

ด้านคุณค่าอาหาร	ชื่อผักพื้นบ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แร่ธาตุ	ชะพลู	215	87.75
	มะเขือพวง	209	85.31
	สะตอ	198	80.81
	บวบบก	190	77.55
	ผักหวาน	186	75.92
	ผักกูด	173	70.61
	ผักเหมียง	165	67.35
	ยอดแค	139	56.73
	ยอดมะกอก	122	49.79
กากใยอาหาร	มันปู	240	97.96
	หมุย	235	95.92
	บวบบก	220	89.79
	ถั่วพู	213	86.94
	ดอกสะเดา	183	74.69
	ใบยอ	174	71.02
	ขี้เหล็ก	165	67.35
	ผักเหมียง	150	61.22
รสขม	สะเดา	245	100.00
	มะระจีนก	240	97.96
	ใบยอ	215	87.75
	ดอกขี้เหล็ก	205	83.67
	ขี้เหล็กบ้าน	195	79.59
	บวบบก	184	75.10
	หมุย	74	30.20
รสเผ็ดร้อน	ชะพลู	230	93.87
	โหระพา	215	87.75
	กระเพรา	195	79.59
	ตำม้ง	143	58.36
	กระชาย	120	48.98
	คาหလာ	73	29.79

ตารางที่ 3 ชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรมีความรู้ในการบริโภค (ต่อ)

ด้านคุณค่าอาหาร	ชื่อผักพื้นบ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รสฝาด	ยอดฉิก	233	95.10
	ลูกฉิ่ง	215	87.75
	เนียงอ่อน	199	81.22
	กระโดน	184	75.10
	ยอดมะม่วงหิมพานต์	173	70.61
	มะเดื่อฝรั่ง	62	25.31
รสมัน	สะตอ	234	95.51
	มันปู	222	90.61
	เหรี๋ย	183	74.69
	กระถิน	174	71.02
	มันขี้หนู	168	68.57
	จิกน้ำ	101	41.22
	ถั่วพู	73	29.79
รสหวาน	ยอดมะพร้าว	207	84.49
	ลูกตาลโตนด	174	71.02
	ฟักทอง	165	67.35
รสเปรี้ยว	ชะมวง	245	100.00
	ส้มแขก	238	97.14
	ยอดมะกอก	220	89.79
	ตะลิงปลิง	173	70.61
	มะมุด	164	66.94
	ยอดมะขาม	150	61.22
	มะขามอ่อน	145	59.18
รสจืด	น้ำเต้า	174	71.02
	ผักขึ้น	143	58.37
	กระเจด	113	46.12
	กุน	97	39.56

จากตารางที่ 1 และตารางที่ 3 สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรปลูก กับชนิดของผักพื้นบ้านที่เกษตรกรมีความรู้ในการบริโภค เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยเกษตรกรจะมีความรู้ด้านคุณค่าอาหารและด้านสมุนไพร/ยา ในชนิดของผักพื้นบ้านที่ปลูกใน

ระดับหนึ่งแสดงให้เห็นว่าการผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรจังหวัดพัทลุง ได้ให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตแบบพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพล อดุลยเดช

ความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร

การศึกษาความรู้ในการบริโภคตามชนิดของผักพื้นบ้านด้านคุณค่าอาหาร (วิตามิน แร่ธาตุ และกากใยอาหาร) และด้านสมุนไพร/ยา (ตามรสชาติของผักพื้นบ้าน) พบว่าเกษตรกรมีความรู้ตามชนิดของผักพื้นบ้านที่นำมาบริโภคน้อยที่สุด 40 ชนิด และมากที่สุด 65 ชนิด เมื่อนำความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย พบว่า เกษตรกรมีความรู้ตามชนิดของผักพื้นบ้านที่นำมาบริโภคเฉลี่ยเท่ากับ 52 ชนิด นำค่าเฉลี่ยมาทำการแบ่งกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีความรู้การบริโภคตามชนิดของผักพื้นบ้านมากกว่าค่าเฉลี่ย (> 52 ชนิด) มีร้อยละ 47 เป็นเกษตรกรที่มีความรู้ตามชนิดของผักพื้นบ้านที่นำมาบริโภคอยู่ในระดับสูงหรือระดับมาก ส่วนเกษตรกรที่มีความรู้การบริโภคตามชนิดของผักพื้นบ้านน้อยกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย (≥ 52 ชนิด) มีร้อยละ 53 เป็นเกษตรกรที่มีความรู้ตามชนิดของผักพื้นบ้านที่นำมาบริโภคอยู่ในระดับต่ำหรือระดับน้อย (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ระดับความรู้ในการบริโภคโดยแบ่งตามชนิดของผักพื้นบ้าน

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มาก (> 52 ชนิด)	116	47.35
น้อย (≥ 52 ชนิด)	129	52.65
$\bar{X} = 52.30$ ชนิด	S.D = 7.60 ชนิด	พิสัย = 40 - 65 ชนิด

ข้อมูลการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของเกษตรกร พบว่า

สิ่งที่ได้ปฏิบัติ/ทำ

เกษตรกรได้ปฏิบัติในการดูแลสุขภาพ ได้แก่ (1) เมื่อตื่นนอนมีการดื่มน้ำ 1-2 แก้ว (2) ในวันหนึ่งดื่มน้ำประมาณ 2 ลิตร (3) มีการขยับร่างกาย (4) ทานอาหารครบทั้ง 3 มื้อ (5) ทานอาหารครบ 5 หมู่ (6) ทานผลไม้สดหลากหลายชนิด (7) ทานผักชนิดต่าง ๆ (8) เข้านอนก่อน 3 ทุ่ม (9) นอนพักผ่อน 6-8 ชั่วโมงต่อวัน (10) ไม่สูบบุหรี่หรือใช้สารเสพติด (11) ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ตารางที่ 5)

สิ่งที่ไม่ได้ปฏิบัติ/ไม่ได้ทำ

เกษตรกรไม่ได้ปฏิบัติในการดูแลสุขภาพ ได้แก่ (1) ออกกำลังกายอย่างน้อย 30 นาที/ครั้ง (2) ดื่มน้ำแ้ววันละ 1-2 แก้ว (3) ทานวิตามินและอาหารเสริม (4) หลีกเลี่ยงอาหารที่มีไขมันสูง (5) หลีกเลี่ยงรับประทานขนมขบเคี้ยว (6) ทานอาหารเย็นก่อน 6 โมงเย็น (7) หลังอาหารเย็นเสร็จ

มีกิจกรรมเคลื่อนไหว (8) อ่านข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ (9) เข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของเกษตรกร

การดูแลสุขภาพ	ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1 เมื่อตื่นนอน มีการดื่มน้ำ 1-2 แก้ว	213	86.94	32	13.06	245	100
2 ในวันหนึ่งดื่มน้ำประมาณ 2 ลิตร	225	91.84	20	8.16	245	100
3 มีการขับถ่ายทุกเช้า	158	64.49	87	35.51	245	100
4 ออกกำลังกายอย่างน้อย 30 นาที/ครั้ง	113	46.12	132	53.88	245	100
5 ปกติดื่มกาแฟวันละ 1-2 แก้ว	54	22.04	191	77.96	245	100
6 ทานอาหารครบทั้ง 3 มื้อ	225	91.84	20	8.16	245	100
7 ทานอาหารครบ 5 หมู่	138	56.33	107	43.67	245	100
8 ทานผลไม้สดหลากหลายชนิด	197	80.41	48	19.59	245	100
9 ทานผักชนิดต่าง ๆ	205	83.67	40	16.33	245	100
10 ทานวิตามินและอาหารเสริม	25	10.20	220	89.80	245	100
11 หลีกเลี่ยงอาหารที่มีไขมันสูง	73	29.80	172	70.20	245	100
12 หลีกเลี่ยงรับประทานขนมขบเคี้ยว	68	27.76	177	72.24	245	100
13 ทานอาหารเย็นก่อน 6 โมงเย็น	48	19.60	197	80.40	245	100
14 หลังอาหารเย็น มีกิจกรรมเคลื่อนไหว	32	13.06	213	86.94	245	100
15 เข้านอนก่อน 3 ทุ่ม	212	86.53	33	13.47	245	100
16 นอนพักผ่อน 6-8 ชั่วโมงต่อวัน	238	97.14	7	2.86	245	100
17 อ่านข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ	53	21.63	192	78.37	245	100
18 ไม่สูบบุหรี่หรือใช้สารเสพติด	178	72.65	67	27.35	245	100
19 ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	197	80.41	48	19.59	245	100
20 เข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี	63	25.71	182	74.29	245	100

การศึกษาการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรมีการดูแลสุขภาพน้อยที่สุด 8 ข้อ และมากที่สุด 17 ข้อ จากข้อปฏิบัติในการดูแลสุขภาพจำนวน 20 ข้อ เมื่อนำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย พบว่า เกษตรกรมีการดูแลสุขภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 12 ข้อ นำค่าเฉลี่ยมาทำการแบ่งกลุ่ม ปรากฏว่า ผู้ที่ดูแลสุขภาพมากกว่าค่าเฉลี่ย (> 12 ข้อ) มีร้อยละ 53 เป็นผู้ที่มีการดูแลสุขภาพดี ส่วนผู้ที่ดูแลสุขภาพน้อยกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย (≥ 12 ข้อ) มีร้อยละ 47 เป็นเกษตรกรมีการดูแลสุขภาพไม่ดีเท่าที่ควร (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ระดับการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพ

ระดับการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ดูแลสุขภาพดี (>12 ข้อ)	130	53.06
ดูแลสุขภาพไม่ดี (≤ 12 ข้อ)	115	46.94
$\bar{X} = 12$ ข้อ S.D = 2.60 ข้อ พิสัย = 8 - 17 ข้อ		

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1) การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการผลิตผักพื้นบ้าน

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ ระดับการศึกษา การไปทัศนศึกษา และความสนใจรวมกลุ่มขายผักพื้นบ้านของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนประสิทธิภาพปลูกผักพื้นบ้าน จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้จากการขายผักพื้นบ้าน วิธีการขายผักพื้นบ้าน การกำหนดราคาขายผักพื้นบ้าน แหล่งข้อมูลข่าวสาร และการฝึกอบรมของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูก (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐาน เศรษฐกิจ การขาย การรับรู้ข่าวสารและการรวมกลุ่มของเกษตรกรกับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกของเกษตรกร

ปัจจัย	ไค-สแควร์	P-Value
ปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกร		
- เพศ	$\chi^2 = 4.44^*$	0.03
- ระดับการศึกษา	$\chi^2 = 18.51^*$	0.01
- ประสิทธิภาพปลูกผักพื้นบ้าน	$\chi^2 = 0.001$	0.99
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ		
- จำนวนแรงงานในครัวเรือน	$\chi^2 = 0.68$	0.40
- รายได้จากผักพื้นบ้าน	$\chi^2 = 1.25$	0.24
ปัจจัยด้านการขาย		
- วิธีการขายผักพื้นบ้าน	$\chi^2 = 0.53$	0.42
- การกำหนดราคาผักพื้นบ้าน	$\chi^2 = 3.83$	0.06
ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร		
- แหล่งข้อมูลข่าวสาร	$\chi^2 = 0.29$	0.66
- การฝึกอบรม	$\chi^2 = 0.45$	0.44
- การไปทัศนศึกษา	$\chi^2 = 14.60^*$	0.01
ปัจจัยด้านการรวมกลุ่ม		
- ความสนใจรวมกลุ่มขายผัก	$\chi^2 = 14.17^*$	0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการบริโภคผักพื้นบ้าน

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่าระดับการศึกษา แหล่งข้อมูลข่าวสาร และการดูแลสุขภาพของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนเพศ อายุ และโรคประจำตัวของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้าน (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐาน การรับรู้ข่าวสาร สุขภาพของเกษตรกรกับความรู้การบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร

ปัจจัย	ไค-สแควร์	P-Value
ปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกร		
- เพศ	$\chi^2 = 0.05$	0.72
- อายุ	$\chi^2 = 0.06$	0.70
- ระดับการศึกษา	$\chi^2 = 7.11^*$	0.04
ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร		
- แหล่งข้อมูลข่าวสาร	$\chi^2 = 6.04^*$	0.03
ปัจจัยด้านสุขภาพ		
- โรคประจำตัว	$\chi^2 = 1.17$	0.30
- การดูแลสุขภาพ	$\chi^2 = 8.61^*$	0.04

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรกร จังหวัดพัทลุง พบว่าเกษตรกรมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกอยู่ในระดับน้อยเนื่องจากเกษตรกรมีอาชีพปลูกผักพื้นบ้านเป็นอาชีพเสริม ไม่ได้ปลูกเพื่อการค้า โดยส่วนใหญ่ปลูกไว้เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เหลือแล้วจึงขาย ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการรณรงค์ให้เกษตรกรปลูกผักพื้นบ้านให้มากขึ้น เนื่องจากผักพื้นบ้านมีประโยชน์และสรรพคุณมากมายหลายประการ ทั้งเป็นอาหารและยารักษาโรค อีกทั้งผักพื้นบ้านทางภาคใต้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วและบางชนิดใกล้สูญพันธุ์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์ผักพื้นบ้านภาคใต้เอาไว้ไม่ให้สูญหาย

ความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านพบว่า เกษตรกรมีความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านอยู่ในระดับน้อย โดยความรู้ด้านคุณค่าอาหาร (วิตามิน แร่ธาตุ และกากใยอาหาร) เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ผักพื้นบ้านมากินเป็นอาหารในแบบของผักสดและผักลวก ซึ่งไม่ค่อยมีความรู้ที่ผักพื้นบ้านแต่ละชนิดมีคุณค่าอาหารด้านใดบ้าง ส่วนในเรื่องความรู้รสชาติของผักพื้นบ้าน เกษตรกรทราบถึงรสชาติของผักพื้นบ้าน แต่ในเรื่องของสรรพคุณทางยาเกษตรกรยังมีความรู้ที่น้อยดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริม

การเกษตรควรที่จะให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องสรรพคุณทางยาและประโยชน์ของผักพื้นบ้านเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ มองเห็นความสำคัญของผักพื้นบ้าน เพื่อทำให้เกษตรกรบริโภคผักพื้นบ้าน รวมทั้งใช้ผักพื้นบ้านเป็นสมุนไพรทางยาได้อย่างถูกวิธี และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการผลิตผักพื้นบ้าน พบว่า เพศ ระดับการศึกษา การไปทัศนศึกษา และความสนใจรวมกลุ่มขายผักพื้นบ้านของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูก ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) จากการวิจัย พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูก แสดงว่า เกษตรกรที่มีเพศแตกต่างกัน มีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกแตกต่างกัน ทั้งนี้ส่วนใหญ่เกษตรกรขายออกไปทำงานนอกบ้าน ได้พบปะพูดคุยกับบุคคลและเพื่อนฝูง ได้มีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันพันธุ์ผักพื้นบ้านเพื่อนำมาปลูกในแปลงมากกว่าเกษตรกรเพศหญิง

2) ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูก เนื่องจากส่วนใหญ่เกษตรกรที่ได้รับการศึกษาน้อยจะทำการเกษตรและปลูกผักพื้นบ้านไว้เพื่อขายโดยเฉพาะมากกว่าเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาสูงจะปลูกไว้เพื่อบริโภค ที่เหลือจึงขายบ้างเล็กน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของไพบุลย์ ชายเกตุ (2538) โดยได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารกำจัดวัชพืชในสวนยาง จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สารกำจัดวัชพืชซึ่งกลุ่มผู้ฉีดพ่นสารกำจัดวัชพืชในสวนยางพาราที่มีการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้สารกำจัดวัชพืชอย่างถูกต้องมากกว่ากลุ่มอื่น

3) การไปทัศนศึกษา มีความสัมพันธ์กับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูก พบว่า เกษตรกรผู้ที่ไม่เคยไปทัศนศึกษา มีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกมากกว่าผู้ที่เคยไป เนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกผักพื้นบ้านส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างมาก ไม่สะดวกในการเดินทางไปทัศนศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวัชรพงษ์ กรันทกกาญจน์ (2546) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรรายจนในจังหวัดปัตตานี พบว่า การเดินทางออกนอกถิ่นฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อ

4) ความสนใจรวมกลุ่มขายผักพื้นบ้าน มีความสัมพันธ์กับจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูก แสดงว่าจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกขึ้นอยู่กับความสนใจรวมกลุ่มของเกษตรกรเนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าการรวมกลุ่มขายผักจะทำให้มีอำนาจในการต่อรองราคาผักพื้นบ้านได้มากขึ้น และไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง

การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการบริโภคผักพื้นบ้าน พบว่า ระดับการศึกษา แหล่งข้อมูลข่าวสาร และการดูแลสุขภาพของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้าน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกรเนื่องจากเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาสูงมีโอกาสเปิดรับสื่อที่เกี่ยวกับความรู้การบริโภคผักพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็น

สื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ได้มากกว่าเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจันทร์เพ็ญ ดันชัยวัฒน์ (2542) ศึกษาแนวโน้มการบริโภคอาหารปลอดภัย กรณีสักยภาพพนักงานในเครือข่ายของบริษัททานตะวัน พบว่าพนักงานส่วนใหญ่มีความตระหนักในการบริโภคอาหารปลอดภัย ทั้งนี้เป็นเพราะพนักงานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

2) ประเภทของสื่อ (บุคคล, มวลชน) มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร จะพบว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ได้มาจากสื่อบุคคล ประกอบด้วย ญาติมิตร เพื่อนฝูง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และผู้นำชุมชน มากกว่าสื่อมวลชน ซึ่งแตกต่างกับการศึกษาของเยาวภา บุญญาณภาพ (2540) ได้ศึกษาเรื่องความรู้เกี่ยวกับการบริโภคผักพื้นบ้านของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษารูปได้ว่า แหล่งข้อมูลความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน ผู้บริโภคส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ รองลงมา คือ เอกสารต่าง ๆ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังได้รับข่าวสารจากเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องบ้าง

3) การดูแลสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับความรู้การบริโภคผักพื้นบ้านของเกษตรกร เนื่องจากผู้ที่มิสุขภาพดีจะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้การบริโภคผักพื้นบ้านจากสื่อบุคคลและสื่อมวลชน เพื่อจะได้นำความรู้นั้นมาปรับใช้ในการดูแลสุขภาพตนเองซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสลักจิต ศิรินันท์ (2539) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกบริโภคผักปลอดสารพิษของแม่ค้าในกรุงเทพมหานคร พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้แม่ค้าตัดสินใจเลือกบริโภคผักปลอดสารพิษ คือ การคำนึงถึงสุขภาพร่างกายของตนเองและสมาชิกในครอบครัว

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาการผลิตผักพื้นบ้าน

1) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรเพศชายมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกมากกว่าเกษตรกรหญิง ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรส่งเสริมให้เกษตรกรหญิงมีความตระหนักในการปลูกผักพื้นบ้านให้มากขึ้น ควรให้ความรู้เกี่ยวกับผักพื้นบ้านที่กำลังใกล้จะสูญพันธุ์หรือบางชนิดมีจำนวนน้อย ทั้ง ๆ ที่ประโยชน์ของผักพื้นบ้านมีมากมายหลายประการ

2) เกษตรกรที่มีการศึกษาดำเนินงานชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกมากกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาสูง ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐ หรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการส่งเสริมเกษตรกรที่มีการศึกษาสูงปลูกผักพื้นบ้านเพื่อบริโภคในครัวเรือนให้มากขึ้น อาจจัดให้มีการอบรมหรือตั้งชมรมปลูกผักพื้นบ้านภายในชุมชน โดยชี้ให้เห็นประโยชน์ด้านต่าง ๆ ของผักพื้นบ้าน

3) เกษตรกรผู้ที่ไม่เคยไปทัศนศึกษามีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกมากกว่าผู้ที่เคยไป เนื่องจากบางครั้งผู้ที่เคยไปทัศนศึกษาจะไปดูงานที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักพื้นบ้าน เช่น ไปทัศนศึกษาเกี่ยวกับการรับ-ซื้อผักพื้นบ้าน หรือเกี่ยวกับตลาดผักพื้นบ้านมากกว่าการปลูก ดังนั้นเจ้าหน้าที่หรือ

ผู้นำชุมชนควรจัดการไปทัศนศึกษาโดยตรงที่เกี่ยวกับการปลูกพื้นบ้าน หรือวิธีการขยายพันธุ์ผักพื้นบ้านให้เกษตรกรรู้จักชนิดผักพื้นบ้านและวิธีการปลูกหรือขยายพันธุ์ให้มากขึ้น เพื่อที่เกษตรกรจะนำมาปลูกในแปลงของตนเอง

4) เกษตรกรผู้สนใจรวมกลุ่มขายผักพื้นบ้านมีจำนวนชนิดผักพื้นบ้านที่ปลูกมากกว่าผู้ที่ไม่สนใจรวมกลุ่ม ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการส่งเสริมให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่ม ประโยชน์ของการรวมกลุ่มแก่เกษตรกรเช่น เวลามีการประชุมในชุมชนอาจสอดแทรกความรู้เรื่องกลุ่มเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกร หรืออาจจัดให้เกษตรกรรวมกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อรับซื้อ ผักพื้นบ้านโดยให้เกษตรกรบริหารจัดการกันเองภายในกลุ่ม เพื่อนำผักไปขายยังตลาด โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาการบริโภคผักพื้นบ้าน

1) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาสูงมีความรู้การบริโภคผักพื้นบ้านมากกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาน้อยกว่า ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่เกษตรกรที่มีการศึกษาน้อย เช่น การอบรมเกี่ยวกับความรู้การบริโภคผักพื้นบ้านด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสรรพคุณทางยา ด้านคุณค่าอาหาร เป็นต้น จะช่วยให้เกษตรกรมีความรู้เพิ่มขึ้น

2) เกษตรกรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล มีความรู้การบริโภคผักพื้นบ้านมากกว่าเกษตรกรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน ดังนั้นผู้นำชุมชน หรือเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีการรณรงค์ให้เกษตรกรอ่านหนังสือ หรืออาจจะจัดหาหนังสือเกี่ยวกับผักพื้นบ้านมาไว้ที่ห้องสมุดชุมชนเพื่อให้เกษตรกรได้อ่านมากขึ้น หรือรณรงค์ให้ดูรายการโทรทัศน์เกี่ยวกับผักพื้นบ้านให้มากขึ้น

3) เกษตรกรผู้ที่มีการดูแลสุขภาพดีมีความรู้การบริโภคผักพื้นบ้านมากกว่าผู้ที่ไม่ดูแลสุขภาพไม่ดี ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ ควรมีการให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณค่าหรือประโยชน์ของผักพื้นบ้านโดยอาจจะมีการจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ เช่น แผ่นพับ เพื่อให้เกษตรกรได้อ่าน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจจะมีผลต่อการผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้าน เช่น ลักษณะทางกายภาพ เป็นต้น และควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านในตำบล หรือจังหวัดอื่น ๆ เพื่อศึกษาว่าเกษตรกรในพื้นที่ต่างกัน มีการผลิตและการบริโภคผักพื้นบ้านเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์เพ็ญ ต้นชัยวัฒน์. (2542). แนวโน้มพฤติกรรมผู้บริโภคอาหารปลอดสารพิษ : กรณีศึกษาพนักงานในเครือของบริษัททานตะวัน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชนิศา เหล่าธรรมยิ่งยง หนูคง. (2549). การวิจัยเกษตรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ชะลา: คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- นันทนิตย์ อนุศาสนะนันท์. (2552). กินพืชผักสวนครัวให้บ้าน. วารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ. 12 (8):5-9.
- ไพบูลย์ ชายเกตุ. (2538). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารกำจัดวัชพืชในสวนยาง : กรณีศึกษาจังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภานุ พิทักษ์เผ่า. (2550). กินผักพื้นเมืองไม่เปลืองชีวิต กินผักพื้นบ้านต้านมะเร็ง (เอกสารประกอบการอบรม). สงขลา : คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เยาวภา บุญญานุภาพ. (2540). ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคผักพื้นบ้านของผู้บริโภคในตลาดสดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัชรพงษ์ กรัณทกาญจน์. (2546). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรรายจนในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สลักจิต ศิรินันท์. (2539). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคผักปลอดสารพิษของแม่บ้านในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล.

